

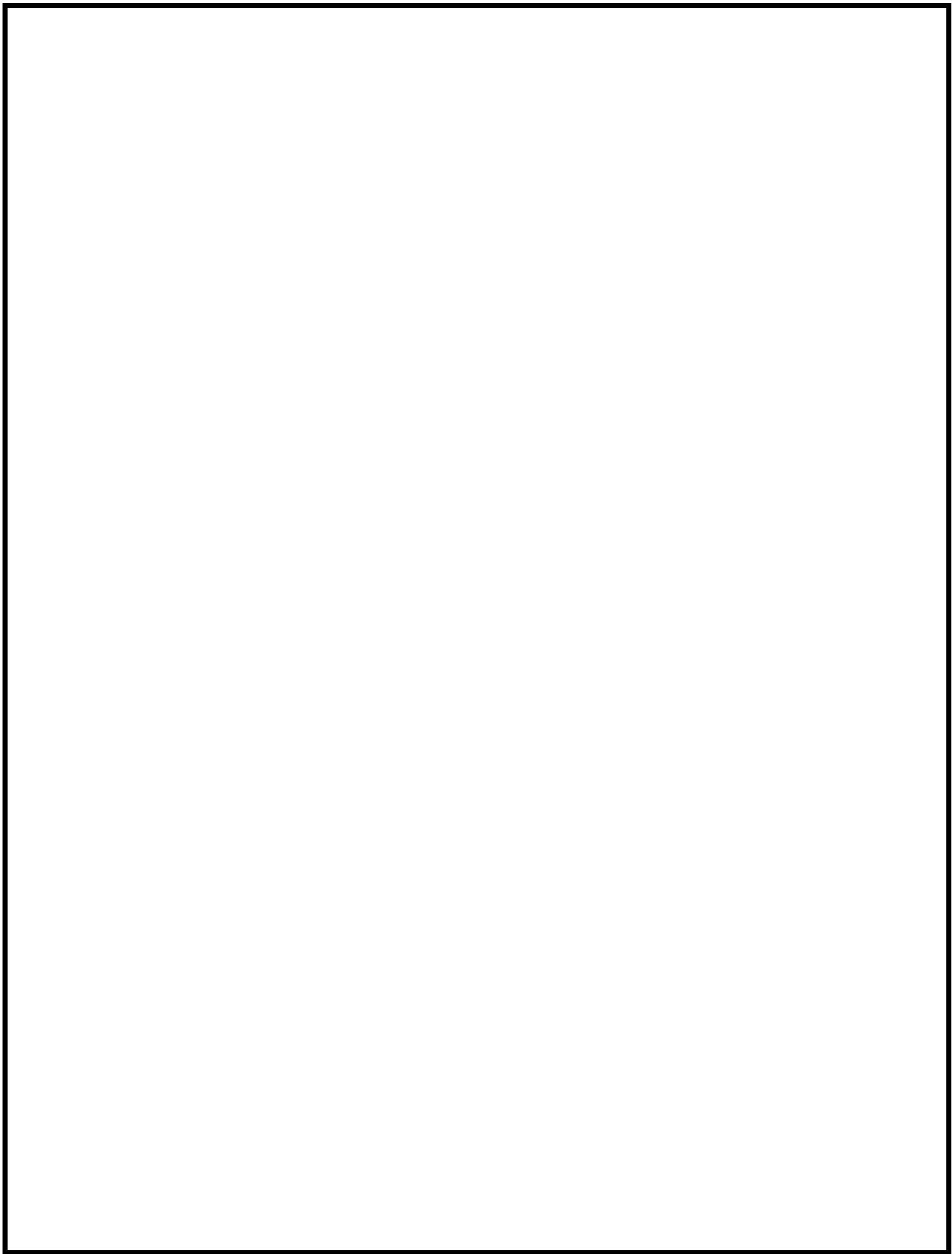
The Kotel HaM'aaravi

In Halacha & Hashkafah

Rabbi Yaakov Glasser

David Mitzner Dean, Yeshiva University Center for the Jewish Future

1. MIDRASH EICHA

כשכבש טיטוס הרשע את ירושלים, צווה על ארבעה זוכסים, להרים את חומות הר הבית. החומה המערבית עלהה בחלקו של פגיר דוכס ערבייה, הרסו שלושת הדוכסים כל אחד את חלקו בחומה, ואילו הדוכס פגיר לא יכול היה להרסו. הפטישים נבקעו והחומה נשarra שלמה. שלח טיטוס והביא את פגיר לפניו אמר לו: למה לא הרסת את החומה כאשר צויתי? אמר לו: חייך אדוני כי לשבחה של מלכות עשייתך. שאילו הרסתה, לא היה העולם יודע מה כבשת? עכשו יראו הבריות כותל זה ויאמרו: ראו מה החריבו חילוותיו של טיטוס...

2. MIDRASH RABBA, PARSHAS NASO, 6:23

הגה זה אומר
אחר קתלנו. זה כתל מערבי של
בית המקדש שאינו קרב לעולם,
למה. שהשכינה במערב.

3. MIDRASH SHIR HASHIRIM

מורש רבה שיר השירים פ"ב [ב. י]
הגה זה אומר אחר כתלנו.
אחר כתל מערבי של בית המקדש, למה, שנשבע לו
האדוש ברוך הוא שאינו קרב לעולם, ושער הפלן ושער

4. SHEMOS RABBAH

“ומשה קינה לרעה”. וזה שפטוב: “ה' במקל קדשו, ה'
בשימים כסאו; עיניו יחו, עפעריו יבחןogen בני אדם” (תהלים
יא, ז). אמר ר' שמואל בן נחמן: עד שלא קרב בית
מקדש, הינה שכינה שורה בתוכו, שנאמר: “ה' במקל
קדשו”; ומחרב בית המקדש, נסתלקה השכינה לשדים,
שנאמר: “ה' בשמים כסאו”. ר' אלעזר אומר: לא זה
השכינה מתוך היכל, שנאמר: “וְהִי עַנִּי וְלֹכֶד שָׁם
כָּל-הַמִּים” (דה”ב, טז). וכן הוא אומר: “קוזי אלה-
אךרא נינגעני מהר קדשו פלה” (תהלים ג, ה) – אפער
שהוא קרב, קרי הוא בקשותיו. וזה רואה מה כריש אומר:
“הוא האלים אשר בירושלים” (עורא א, ג) – אמר להם:
אפער ששה הוא קרב, האלים איןנו זו ממש. אמר ר' אחא:
לעולם אין השכינה זהה מפטל מערבי, שנאמר: “הגה זה
עומד אחר כתלנו” (שה”ש ב, ט). “עיניו יחו, עפעריו

5. KLI YAKAR, BEREISHIS 13:17

של מעלה, ושם פעל ה' מכון לשכחו יתברך, ושם חביבון עוזו יתברך, וכל המסתכל במקומות הקדושים ההוא מיד נחלש רוח טהרה וקדושה ומלך עליון ביופיו ית' תחזינה עיניו ובראיה לחוד סגי לאדם לKNOWN השלימות ההוא במקומות אשר קרא לו אברם (בראשית כב:ז) ה' יראה, וקרי בה יראה הי"ד בחיריק ויראה ה' בצד"י, כי כדרך שבא לראות כך בא ליראות, כי מיד בכוואו שמה כשם השכינה רואה אותו כך הוא רואה פניו השכינה ומיד נעשה מושפע ומושפע ודק בזיו שכינתו יתברך מעין עזה"ב, כי גם שם הצדיקים יושבים ונוהנים מזו שיכינתו יתברך. ולא בכל מקום **בארץ** האדם זוכה לשילימות זה כי אם במקומות הנקריא ה' יראה והוא הר המורה

6. SOLDIERS CONQUER THE WALL

Moshe Amirav, a paratrooper, described the first minutes at the Wall:

"It is with a smile that I remember how we looked for the Wall. We ran there, a group of panting soldiers, lost on the plaza of the Temple Mount, searching for a giant stone wall. We did not stop to look at the Mosque of Omar even though this was the first time we had seen it close up. Forward! Forward! Hurriedly, we pushed our way through the Magreb Gate and suddenly we stopped, thunderstruck. There it was before our eyes! Gray and massive, silent and restrained. The Western Wall! I remember that I had such a feeling only once before in my life; it had been when I was a child when my father brought me near to the Holy Ark in the synagogue. I, a little infant, had been afraid that something would come out of the Ark, something big and terrible from another world..."

"Slowly, slowly I began to approach the Wall in fear and trembling like a pious cantor going to the lectern to lead the prayers. I approached it as the messenger of my father and my grandfather, of my great-grandfather and of all the generations in all the exiles who had never merited seeing it and so they had sent me to represent them. Somebody recited the festive blessing: 'Blessed are You, O Lord our God, King of the universe who has kept us alive, and maintained us and brought us to this time,' but I could not answer 'Amen.' I put my hand on the stone and the tears that started to flow were not my tears – they were the tears of all Israel, tears of hope and prayer, tears of hasidic tunes, tears of Jewish dances, tears which scorched and burned the heavy gray stone."

Abraham Duvdevani also described the first encounter with the Wall:

"Narrow alleys, filthy passageways, garbage at the entrances of shuttered shops, the stench of dead legionnaires – but we paid no attention. Our eyes were fixed on the golden dome

which could be seen from a distance. There, more or less, it had to be! We marched faster to keep up with the beating of our hearts; we were almost running. We met a soldier from one of the forward units and asked him the way and hurried on. We went through a gate and down some steps. I looked to the right and stopped dead. There was the Wall in all its grandeur and glory! I had never seen it before but it was an old friend, impossible to mistake. Then I thought that I should not be there because the Wall belongs in the world of dreams and legends and I am real. Reality and legend, dream and deed, all unite here. I went down and approached the Wall and stretched out my hand towards the huge, hewn stones. But my hand was afraid to touch and of itself returned to me. I closed my eyes, took a small, hesitant step forward, and brought my lips to the Wall. The touch of my lips opened the gates of my emotions and the tears burst forth. A Jewish soldier in the State of Israel is kissing history with his lips.

"Past, present and future all in one kiss. There will be no more destruction and the Wall will never again be deserted. It was taken with young Jewish blood and the worth of that blood is eternity. The body is coupled to the rows of stones, the face is pushed into the spaces between them and the hands try to reach its heart. A soldier near me mumbles in disbelief, 'We are at the Wall, at the Wall...'"

7. SHU"T RIDVAZ

וְחַשְׁבָת

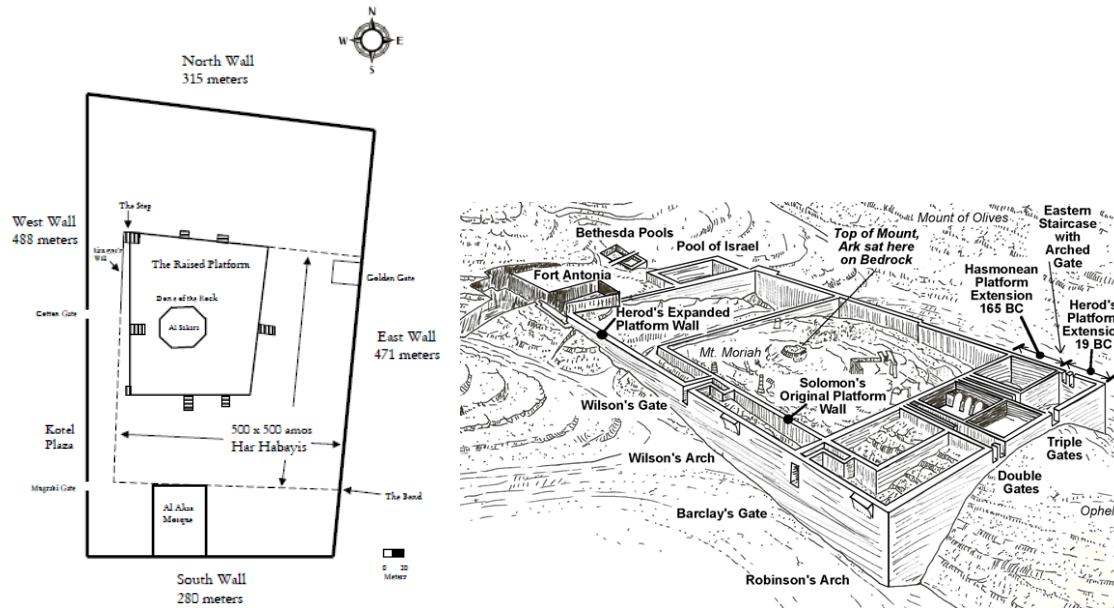
תְּהִלָּה

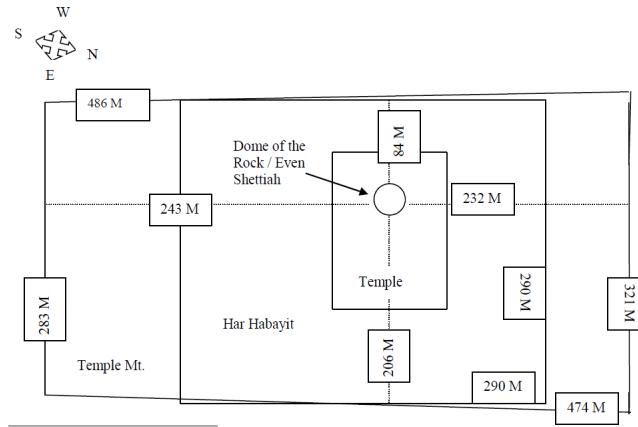
三

הרואה שאלאת מאי מודיעין דעתי לא מומך עכבר נפלוין
כגוןו טפי ניט מקומות נס נומות למקן
נאקות על נוי זיין וגיחרחים נפי פעריה שגאנן כו טיר ווין
מופע גראם:
הנשובה, דעת גלן כל אקליטים טוון וויל כל כרכומים כוון ואידן
למוד יכל רלהו הי' א מוקרים וויל א' האבורה חה ט
אוזני כורא טאמט סכינס בס הנקן ספחים גז'י ספוק כרכורי מזונ
אלסאנט וויל דעלט מון: הנקן טמה בכ מיניות נגיילס כלהטוטיס וטאטס
טאטס נגונס מעל אלכין', הנקנוש ווילס פלידין גאנן ווילס בלאונט
טאמט פסטס ולמיין טשי' נווכס מילקיטים סיליכן', קומוטס ואון ווילן
טאמטונג צוינס נילסס נילסס נילסס ארכנס נילסס מהחץ טל וויל
טאטקניטים ביטים פערו הילו כמם פערנייטס נילסס נילסס נילסס וויל טול
נאנק נאנק טביס מוקודס חרעד הנון נילסס זונצ'ו זונצ'ו נילסס
סילס נבס מירילקס ומבדל סילס נילסס זונצ'ו זונצ'ו נילסס
קיטט טאמט ככיפס מעניש ווילטעלס אלטולויס רנו לילעס מה טיס
טט וטאלט ניז'י הילס נילסס ומוה ווילס טוקס ווילס ערב ער זינס
טאס להן הילס זוועט מס' ט' טק ווילס גאלל גאנמיג נילס טו זונצ'ו
טאטס נילסס נילסס זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו
טאטקניטים סילס ווילס און זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו זונצ'ו
טאמטונג נס מזונ'ו יוקה סילן דהום וויל גאנט'ו מ' היל ספוק כי הנקן
טאילנט טאר חמם סכיפס טיל הנקן נטומיך פאר עלייס טיט הילזון
כגונט קדט פקוטס לאו מונרכ. טילק טי טטלס גאנטס הילר גאנט
טאנט אל סכינס גלרטס מפקטמ האר ניל מיררכ נילר נילר נילר טיט טיטס

8. HAR HABAYIS

Temple Mount Bird's Eye View

9. CHOCHMAS ADAM, SHAREI TZEDEK 11:8

ה. צריך לזהר מאוד שלא יכנס במקומות המקדש שכילנו טמאים מתיים, והגננס בטומאה חייב כרת, דאפלו למאן דאמר קדושת הארץ בטלה אבל קדושת המקדש לא בטלה, ולכון כשהוחולך למקום המקדש ציריך שיהיה לו הר הבית במזורה, והוא עמוד במערב פנים למזרחה דהינו למקדש, כי הכותל מערבי הנשאר, רוצח לומר כתול העוזרה שהיתה לאחוריו קדש הקדושים י"א אמה, ולכון מותר לילך סמוך לה, אבל ממזורה הר הבית למערב אסור:

10. SHU'T BEIS RIDBAZ, 38

עד' כהילגה בוגרלט נסמכה כנעם צב
חכים לירוטס מז'ק מוככ'ה ק' י' הרכ' חתריאך
ונקי יהל' סמס' מלון נזולינו כה' ט' מז'ק י' יוכט
יוס'ק' י' נלבו והחטודר דבדל גמוקס של' אלן מהפֿלְלָס
הכל' כומל' גמעריכ' של' פֿטְמַק' קוככ'ה י' נפי' דעטו
הכרי' נפי' לטמוד גמוקס זה' כי' גיכתול הוה פֿאָה
כותל העוזה ולו' כותל כל' קא' נבי' כמ' סהומלייס
הוואלט, וככבר קדמונו רבי' הרכ' ז' ז' צו' וואריך
כח'ל' כתעליטן אין' ליכיני' הרכ' ז' ז' וחכמייס החרטיס
חולקן' עלא', יהומלייס זאהו' כותל' כל' קא' נבי' מוככ'ה',
ונחלמתה קעה' לא' לאכעריש' דבדל' זה' שאטלט' הרכ' ז'
ז' ע' וכפלט' שארכ' ר' י' יוכט יוס'ק' י' נלבו האיל
הו' סמלין' הרכ' ז' ז' הול' נלבניש' רה' נבי' זאה
וכלי' כידוע' נלב' יטילן' ולו' הול' נלבניש' רה' נבי' זאה
אםקמען' גנדול' קטעמד' נלו'מו' זל' טולס, צפק' לח'ס
רכה. ולפי דעתה הרכ' ר' י' יוכט יוס'ק' י' כה' ל' ניר'
דוחוק. לנעריות רגניות' מעד' ב' י' מהא, לך' ל'ף פֿאָל
שנורי' מולס קראטיס' ונוהויס' דזומין' תלמ'ל' הרכ'ה
טמדו' גמוקס הוה ולפי דעתה הרכ' ר' י' יוכט יוס'ק' י'
כל'זו האיל' פֿאנטנה' סיוט' סכנייס' וע' נמקרכ'
עמידת רגניות' זו' פֿאָל' פֿאנט'ה' קראטיס' וטוקויס'
ווכולדוקיס' כמ' גירא'ק' ז' ז' והה'ר חמיס' הרכ' ז' ז'
טמדו' גלמה' מכךון' ולו' כמ' סהנו' טימורייס' עכס'.

11. KAFTOR VAFERACH, PEREK 6

מכל וה דאה כי מה שאנו רואים היום בומנו זה מהבותלם העוטרים ואללה, שהם כותלים מחותמת הר הבית. עד היום ניכר שער שושן לפראה^{๑๖} והוא סגור אבוי נזיה, ואם

12. AVNEI NEZER, 440

בדבר טール סעל קלט לי מעסיל נ"י מיטקי יロטלייס מונכ"ה
ולדניאל סנקניש שיט זיקוד כומל מעטני כל קל לטינית
שלסורי לנעל קלי ולכל מי טומחה יוולה עלי מגופו להכנית
הגענו סנקניש יען צילס נמקומם שם צילס כנט"ק זוחיס
(דף ל"ג):

13. IR HAKODESH UMIKASHAV

ברור ופשוט הוא, כאשר אמרנו, שהבותל המערבי הוא מיסוד חומת הר הבית ולא מן העוזה היה, אמונה מגודלי ישראל שפקפקו וחווו דעתם שהוא מכוטל העוזה או המקדש וגם בתקופתנו היה איזה גאנונים שדרמו כן, כמו הגאון רצ"ה קלישר (בבוד הלבנון תרכ"ג), ואפילו הגאון ר' דוד פרידמן שאינו מודה לו שהוא מעוזה אומר עכ"פ שהוא מהחיל, כמו"כ הגאון רידיב"ז בבאו פעם ראשונה אל הכותל המערבי בלוית הרב מפורסם ר' יהושע יוסף כלבו (בעל בנין אריאל) לא רצה לגשת אל הכותל בחששו שהוא כותל העוזה, וכאשר פלפל באחת מתשובותיו על זה.

14. SHU"T TZITZ ELIEZER

אמנם בנוגע לכוטל המערבי כבר נמנו וגמרו שאבינו מכוטל העוזה כי"א כותל הר הבית, וכוכנות בספר עבודה תהה שער ב' וחל' : היו פה זה מקרוב אנשים נאמנים ונכבדים ות"ח מירושלים עה"ק טובב"א ובתוכם הי' מופלג גדול בתורה, ודברתי עם אroidות הכותל המערבי וכולם פה אחד ענו ואמרו שאין להם שום ספק כתעת. והוא מוסכם אצל כולם בין ספרדים בין אשכנזים, שהכותל המערבי אינו לא מן ההיכל ולא מן העוזה רק מתר הבית עכ"ל.

15. RAMBAM BEIS HABECHIRA, PEREK 6

השגת הראב"ד

קדשה לעתיד לבא: מז' זולמה
אני אומר במקדש וירושלים קדושה
ראשונה קדשה לעתיד לבוא.
בקדושה שאר א"י לעניין שביעיה

בעמישרות וכיצד באן לא קרצה לעתיד לבוא. לפי שקדושה המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר והשמותי את מקדשכם ואמרו חכמים ע"פ שםומין בקדושתן הן עומדים אבל חוויה הארץ שביעית ובמעשרות אין אלא מפני שהוא כבוש ריבים וכיון שנלכה הארץ מידייהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממישורה ומשביעית שהרי אינה מן הארץ שאיל. וכיון שעלה ערוא וקרשה לא קרצה בכבוש

16. RAMBAM HILCHOS BIAS MIKDASH PEREK 3

17. ZEVACHIM 32B

18. RAMBAM HILCHOS BIAS MIKDASH PEREK 3, 18

אותו מכת מרדות: ייח *וכן טמא
שהכהנים ידע למקדש מכין אותן

מכת מרדות. וכן כל טמא באב מאבות חטומות
של דבריהם או שאכל אוכלין טמאים ושתה משקין
טמאיין ונכנס למקדש בomid קודם שיטבול מכין

19. RAYVED

*וכן טמא שהבניהם וכו'. ה"ל
סמעמין לו צמיס קטינה עליה
לעוולו חמל ריש נקיים טהור
שהכהנים ידו למקדש לוקה
והמלחין עטה טיש נו כלה
סורה ולי מזוז טמעטל למקלת

20. AVNEI NEZER

ב) והנה פקמיס (פ"ח) סקלנות ועוני לחומה כלפניט
ומפולט כס גגמ' (פ"ו) לשינוי נחומרת עוליה
לקהמר נצלמה חלונות נסוס נקלע עולא הלו עוני מהומה
טייל משכמת לה ומפני משכמת לה בטור ובר קולו. סט
דוחומה עולא מייל. ולכך נמשנה פילט נחומרת העולא וכפ"י
ולמג"ס סגילס פ"ו [ה"ג] מה' נית סגילס חמומה יוטעלס.
מס' מעש"ק ס"ס וכן ספ"כ מס' מעש"ק חמומה יוטעלס. וכן
נחומרת סר סנית הלו מליינו. ולכלה מסיכל מימי נחלה ציניסס:

21. MOADIM UZEMANIM – MAHIL MIDISKIN

בכותרת המערבי יש פירוזות וחזרות, ובטמא שהכהנים אפילו
זו לזרע למידונות אלו, בתו לשאלת שביאת
במקצת שמה באה ועובד בלא זו וזה בעל קרי (שיטביש)
טהור או באנוגה) וכי"ש באנוגה אם וזה גדור שובר כתאי,
או אפלוי טהורה תשימשה מטבח ואפרלו סבלה קדרם
שונכנתה למקדש לא מהני תור ב' טים. שופטת וכורואה
קרי לביאת מקדש וכמבואר נמי במנחת חינור" (ק"ט) א',
ובסתור "משכנתות לאביר יפק" מביא מברן תנחיק הנגיד
דסוקון זעיר לאstor להכהנים דיו לפירוזות אלו פשתם בדנא
מקצת שמה באה, וכן טבאה דברי ובגדיך ואוותים זעיר
(הזרדייה) שאstor להדרה בונה, ולכארוח כדרוי להדרות
קארה מהבוכתול זלא לטא לגבעת. טמא יכינס זו לפירוזות
אלו שאstor מהתי' וכמכי שיבואר לפניו הכל בעותה ריה
(וכן בטמא שנגע בכותל אפלוי בחוץ אליו מקום להוש
זאטור מדרבנן וכמו שיבואר).

22. R SHLOMO ZALMAN AURBACH, MINCHAS SHLOMO 160

בעין ביאה במקצת ובכונסת טומאה למקדש ולהר הבית

סוף דבר נעלניד ולועתה הראכיד רבייה במקצת שמה ביאה יתכן שפир לאסור הנכסות די להר הבית וכואמןليل דין ביאה במקצת איט זוקא גמאי דאייר כייה קרא לבגיט אדים טמא למסר אללה היה נמי בכינסה להר הבית, וכורחוין להוטס בך' ציה ע"א בסבדא להו שנם לעין הנכסות כליס טמאים למסר נם כן מיטין ביאה במקצת שמה ביאה, וטלא הדוא הרין נמי שגט בנידון דין לעין הר הבית מסן כנ' מסדרב לומר כן. משא"כ להרבים לא זהר או ראי כל לביאת כל הגרין, אלא רחמנא על הבטח די שום ביאה במקצת לנו אפי' אם נארד והשיב שפדי בך' כוכביס טמאה להר הבית וכדעת טיר שלטייא, מוקט נמי כהוננתן חירון שלוב רלבני אסרו כנסה להר הבית לא מצין כלל בשיט מקם שקיודה תודה זוקא על דין ביאה, כלל מוקם לכל היותר הויה ליה רק כסבסט זוכה או גדור מגועע למסר דאמירין רמסטרו רדא רשי.

החר רראי לביאת כל הגרין גם ביאה במקצת לא שמה ביאי, עישיה. נהנו לבד שיעיר הרבר חמזה דיניין שפתקין לה נגעה איכ' מה טעם נזרק שיאו או ראי לביאת כל הגרין, נזהה שטס מהגמ' מליכ' אטכא, וזה נגעה במקצת שמה נגעה אף ביאה במקצת שמה ביאה. אלם הרכבים פסק בפ"ג מבאמתיך והיח ראין מילן או רוא לא פכת מזרוד.

בדין ביאה במקצת שיש להסתקם אם הוא רק במכונה שכיה או שאפי' במנהנה לריה גיב אסוד למי שהטסומה הרצאת מנגוג. וכבר יישוט על מזוכה זו בדור הקודם בדור הנקבים שיש בשער מקרשן מכחול מעריב של הר הבית אם מזרע לימי שטסומה יצאת פנוי להבכיס שם את דין. וואידי להונטוי מלהושין מלבלין ומהורג' א' מפושטש וילאנבי בו זיד חיב ס"י

ברם להז ותרטט ולא אסרו אלא מזרע שפדי ס"י
ולא גדור ומון אלא בכהני שואר נם לבא ליר'

איסוד תורה של ביאת כל הגרין טמאניך בזעיר קפיט.

בגמ' ומימות ליב ע"ב אמר טלא אמר ריל טמא שחכנית זו לטמיין לך שנאמר בכל קוש לא תגע וואל והמקוש לא תבא פקש ביאה לנגעה מה נגעה במקצת שמה נגעה אף ביאה במקצת שמה ביאה. אלם הרכבים פסק בפ"ג מבאמתיך והיח ראין מילן או רוא לא פכת מזרוד.

בדין ביאה במקצת שיש להסתקם אם הוא רק במכונה שכיה או שאפי' במנהנה לריה גיב אסוד למי שהטסומה הרצאת מנגוג. וכבר יישוט על מזוכה זו בדור הקודם בדור הנקבים שיש בשער מקרשן מכחול מעריב של הר הבית אם מזרע לימי שטסומה יצאת פנוי להבכיס שם את דין. וואידי להונטוי מלהושין מלבלין ומהורג' א' מפושטש וילאנבי בו זיד חיב ס"י
תיז'ות ב' שרצו לומר הדא דביאה במקצת שמה ביאה הוא משום דוחשב באלו ונבט נלו', וכן בכחיג' שאן

23. R SHLOMO AMAR, REPAIRING THE KOTEL

תיקונים באבני הכותל המערבי, ורין הכותל אם הוא חומרה או חומר הר הבית

בעית'יש. עוז ראש השנה המשפסיד.

לכבוד ר' זעיר וחכמי
הרה'ג ר' שפואל רכטניך שליט'א
רב הכותל המערבי ומקומות הקדושים
ירושלים.

חורים חלום ותברכת.

ברבר שאלתו על אבני הכותל, שטולמים מוד פעם
חויכת אבן מהנכבים העלוניים, ורש הגעה
לתקנים, אך זה מזריך גם להזריך חלק שכבר החרופר
ולפלאות בחומר מתאמ', וזריך גם לוחות שטט
ברל כדי לתפות החומר וכבר.

תנתק כבר תבורי בהה תשוכה ואזכזה במרם של הלה,
ובעהרי כשתפקידו לעזרך אתה כירא אשלה העתק
לכבר, ומperf' זרחות דבר אשוחל לתבורי את הולכת
למעשה לפי גונאה לבעניטה. וואי הפלחי לפעמי המקומות
ביה שלא אבוש ולא אכשל בהלכת המורה זר.

זריך והאיסור ולא תעשה כן לה, אלקיים הוא ר' זעיר
ברבר השחתה וכמשפעות כתובך, אה סובבות
תנתקן ומגבורת שכברן לא תעשן כן לה גור. וכן
ספרוש ברוכבים זיל, בטלות בית הבוחרה (פ"א דין)
חיל ונקונען אבן אותה מן המזבח או מכל הוויל
או בגין האולם ולמובה דין השחתה ליה. שנאי
וחצחים את מזבחותם גורר לא תעשן כן לה אלקיים.
עככל, ואפשר שבדור הבית אין כה לאו ר' איסור,
תיכיס מיבור שאפלו במזבח אין כה איסור, אלא
ברוך השחתה, וכאמוד נ' הוא משמעות הספקה, וכן
מודבר בחקיינט של האכבים ולא בהשחתה חז'.

24. IGROS MOSHE

סימן סג

אם מותר לחתך חתיכה מבני הכותל המערבי
לਮוכרת

ב-וד'יך אלול תש"ל

עמ"כ דדי' רבנן המפודפס מחרץ אברם
מדכי העשישבעג של'ש'א.

י. האיסור שרש בנטילת אכנים מן הכותל מצד לא
תעשן בן

וגם פשוט שקטף לאיסור מעלה ואיסור
לאשותמי ביה הוציא, אוכא איסור חמור דלאו ולא
תעשן כה, שהוא לאו לנחץ אבן מן הכותל וכן המומן

ומצד איסור מעלה באבני הכותל - הוא וזה גם במא
שלקו' לרשותו או' בלי הנאה אייכא האיסור, וזה
מעלה אייכא על הצעאה מרשות הקדש או' בלי הנאה,
ועל הנאה בלבד הצעאה מרשות הקדש. ובשביל זה הוא
החלוקת בין גזבר לשאר אינשי כדאיתא במעלה ד' כ'
ע'א (ובטלו הגובר עין ברשותו גם וברשות הקדש נינוח
מתחתלה - רשי', ולכך מעל ר'ק כנעהו) ובכמה זוכתי
(נדרים ליד ציבר - ר'ין דיה אמר רבא, ב'יק כי עיב עיר שם
במושי', ב'ם ציש עיב), וכן או' מצד איסור לאשותמי
ביה הוציא, נמי פשוט שאיתא באבני הכותל בלבד שיטמן,
זהה שיכל להתחפר שהוא השיג מה שליכא לאזרם,
בין מצד הימלה בין מצד שהוא היה לו דעת ליקח זה
ולא אתרם, והוא וזה נמי השתמשות.

ומן העורחות הוא ברור וזה או' מערחות דורר בבית,
כדאיתא בספר פ' ר'ה פיסקא ס'א מון לנויך און או'ה
מן היכיל ומן המומן ומן העורחות וכו', והובא בירושי
בפירוש הוזמץ שם (וביריסט י'כ ד') ואיפסק זה ברמב"ם
פי' מיסחה'ית הי' וסתור אפילו און או'ה זורך השחתה מון
המוכחה או' מון היכיל או' משאר העורחה לוקה. ומש'כ' הזרמב"ם
דורך השחתה לוקת, והוא רק להוציא כשתוא' לזרך תיקון
- שאו ליכא זאיסדר. אבל כשלוקה לאיה צורך אחר,
כהא שלוקה בשבל שרצו' שהויה לו לוברטן, או' אם
נימא שהוא כוונה טוביה והוא עכ'יף דורך השחתה בתהטל
שעובר בהו על לאו דאייכא מלוקה.

ואחר שגמורת מעני הלהה בקחשת הכתול,
אוסף שהוא פלא בעני על שלא גער כתריה בשואל,
בי ורי אין דבר רע יותר מזה - אף بلا עני והאיסור.
וכי הוא רק איש אחד בעלם, וורי יש כמה מליאים
אנשים בעולם שעז רציתם בז, ואף לשלם על זה ורבה
כסף. דכי גרע זה לאיני שיש شمשלמים بعد מטבח
פנאו אחת ישנה כמה אלפיים, וכייש بعد דבר שהוא
יותר אלפיים וג' מאות שנה, ובפרט שהוא דבר
שבקדשות, ואיב לא יספיק כל הפטול להילך אפילו
לחותיכות קטנות שבקענות - וחריבו גם את הכתול
שהשאדי השיעית לזכרון, ומשאר ערים הכותמים
להשיין, עד שלשן מדרש רבה שמות הוא שנשבע
הכיה שלא יזרב לשולם ואיך עלה על דעתו של אדם
שומר תורה ומצוות שיהיה לו עד מצוה בז, עד
שאיוכו איסורים חמורים כאלו דאסרו מעילה ואיסור
נתיצת, ולבד האיסור וזה על גודל מאד על המחשבה.
ווגני ייזו מוקדם מאד ומברץ בכוח'ץ ולראות
הבית בבניו

משה פיננסטין

העללה מכל וזאמור, שיש איסור מעילה אף באונן
שמשותמש שלא בדרכן, י"א מדרבנן, דעת
המלימ' וכן כתוב באג'ים בדעת הרמב"ש וכן הוא
דעת השאנט ארייה (סימן טז) וזהו איסור תורה ממש,
דאף דילפין גו"ש חטא חטא מתרומותה, כיון שלא
סתיב אכילה בנטפה ליקן אף שלא בדרכן. אמנים
בחנאה שהוא בדרכה ודאי איסור תורה הוא.
ועוד זאת תוכחה רבתי בלפי המנצחים מאובי
הפטול ועוביים על כמה וכמה איסורי
תורה, ועליהם יאמר מהרטיך ומהריבך מנק' יצאו.
ואלו שכבר עברו ונטלו לביהם מוטלת עליהם
זהובה להשיב אभים אלו למקומם או לבדף
ליידענו על בך, על מנת שטוכל להניחם בקדש
במקומות הריאתי.

25. SHUT YASKIL AVDI, R OVADYAH HEDAYA

ב. שהחינו אחדרי מלחמת ששת הימים

נשאל הג"ר עובדיה הדאה (שו"ת ישכיל עבדי ח, מג אות ב), אם נשתנה הדין במלחמות ששת הימים שזכהנו לשחרור ירושלים, הכותל המערבי והור הבית, והשיב שאין מקום לברכך לכמה טעמים: א. ברכות שהחינו נתקנה רק על דבר הבא מזמן למן (ראה מ"ב ס' רכג טק"ז). ב. גם לסתורים שהברכה ממש שמחת הלב (ראה מ"ב בביאור הלכה שם), אין זה אלא בשיש שמחה שלמה, ובכיבוש ירושלים וערי יהודה, אין לנו שמחה שלמה מכיוון שהוא

אין לנו הרשות להיכנס במקומות המקדש ואדרבה בכל זמן שאנו הולכים לכותל המערבי, ווראים מקום המקדש ואין לנו יכולם להיכנס בו, יש לנו תוגה וצער על שעדיין חרב בית מקדשנו, ושועלם הילכו בו, והוא ביד זדים אכזרים. ועוד אף' היכובש הזה שבדינו אינו מוחלט בידינו, שרבים קמים עליינו עוד להוציאו מתחת ידנו ואינם מכירים בקיומו, ורוצחים לשימוש הקרכע מתחת ידנו. ג. ידוע בדברי הפסוקים שלא לברך שהחינו על הנחת תפילה וכတינת ס"ת שנכתבו על עורות וקלף, שהם באו ע"י שחיטת הבהמות ובבעלי חיים וכן מברכים על הקללה. והנה במלחמות ששת הימים, בפרט כיבוש ירושלים, עלתה בדמי בחוריינו שנפלו וננהגו רבים מהחינו הצעירין, וכולם השאירו אלמנות ויתומות לרוב, והרבה הוריהם שכלו ילדיהם בעזה"ר, ובכן מה מקום לברך שהחינו (וראה פסק הג"ר עובדי יוסף בשו"ת יביע אומר ח"ז או"ח ס' מא, שאחד הטעמים שיש לומר היל בלי ברכה ביום העצמאות שכמה אלפיים מהחינו בית ישראל נהרגו במערכות ישראל ד' ינקום דם, וגם כתוב שנודע לו שהגאון הג"ר צבי פסח פראנק הורה והנaging בבית מדרשו שלא לומר היל כלל ביום העצמאות מפני שדם ישראל נשפך לרוב בעזה"ר. וראה כל התשובות באמרות היל ביום העצמאות ואין כאן מקום להאריך). לפי כל הסיבות האלה, פסק הרב ישכיל עבדי (כען שר"ת לב חיים) שלא לברך שהחינו בבדיקה הראשונית בכותל המערבי. אבל בשו"ת בית מרדכי (ס' נג) כתב הרוב מרדכי פוגלמן, רב ואב"ד קריית מוצקין, "בבדיקה הראשונית ביום ז' סיון תשכ"ז אצל הכותל המערבי, ימים מועטים אחורי שיחזורו בכ"ה באיר, אמרתי בחדויה עלילאת ברוב עם ברכת שהחינו בשם מלכות. ברכתי והוריתי להלכה למעשה. עכשו נברר כאן לפי המקורות בהלכה שעל המבקר אצל הכותל המשוחרר בפעם הראשונה לברך ברכת שהחינו בשם מלכות". וכtablet הרוב בית מרדכי שיש לברך שהחינו משום שלשה טעמים: א.

26. SHUR BEIS MORDECHAI, R FOGELMAN, K.MOTZKIN

בבדיקה הראשונית ביום ז' סיון תשכ"ז אצל הכותל המערבי, ימים מועטים אחורי שיחזורו בכ"ה באיר, אמרתי בחדויה עלילאת ברוב עם ברכת שהחינו בשם מלכות. ברכתי והוריתי להלכה למעשה. עכשו נברר כאן לפי המקורות בהלכה שעל המבקר אצל הכותל המשוחרר בפעם הראשונה לברך ברכת שהחינו בשם מלכות.

ברמבי"ם הלאות תמידין ומוספיין פ"ז, הי"ח:
„וכל המקריב מנהה מן החדש תחילת מברך שהחינו“,
ובספר הרוקח הגדול הלכות ברכות (ירושלים תש"כ,
ע' רגה): „היה עומד ומקריב מנהות בירושלים אומר
שהחינו שנתחנן לעבודת הזמן.“

הבאו בקצרה את המקורות על ברכת שהחינו
בעבודת הקרbenות במקדש. ואף על פי שאין ראייה
לדבר, זכר לדבר: כשם כשמתחילים בפעם הראשונה
בעבודת הקרbenות מברכין ברכת שהחינו, כך בשוצאים
לבקר בפעם הראשונה אצל הכהן המערבי המשוחזר
שהוא חלק המערבי של חומת הר הבית של המקדש,
יש לומר ברכת שהחינו.

לבסוף נביא כמשען לדברינו את דברי הבית
חדש לטור או"ח סימן כט: „איכא לחלק בין ברכת
שהחינו לשאר ברכות, ברכת שהחינו שבאה על
שמחה לבו של אדם יכול לברך, אף על פי שאינו ודאי
חייב לבך, דאיינו עובר על לא תשא, אם הוא שמח
ומברך לו יתעלה על שהחינו וקיים עד הזמן הזה“
(מקור דבריו הוא בראש לעירובין מה ב ושו"ת
הריב"ש סימן תה; וכן כתבו אליה רבא לאו"ח סימן כב
ותבאות שור סימן כה, סוף סק"ד; שורת חת"ס ח'
או"ח סימן נה).

הסבירו זה של הב"ח על מהות ברכת שהחינו
אני מביא כמה פעמים בספרי בהקשר להבנת כמה
הלכות בברכות המצוות. הדברים האלה נאמרו בשמהות
רגילות, קל וחומר שיכולים להאמר בהרחבה הרבה
בשמחה עם ישראל שזכה אחרי הרבה דורות של
גלוויות ונודדים, חורbenות והשמדות, שריפות ותירgot,
שהכהן המערבי, שריד חומת המקדש, שוחרר מידי
זרים והוחזר לשטונו מלכות ישראל המחדשת!

27. OHR HACHAIM

ורבינו הקדוש נצبو כמו נד דמעותיו על לחייו, וסיפר מעשה רב (شمকובל בידיו מאבותיו הקדושים ז"ע) מגדולות קדושת נוראות האור החיים, כי פעם אחד היה איש אחד מאנשי שלומו והקרוב אל ביתו אשר נתפרנס מיגעי כפו, ופתחותם נהפרק עליו הגלגל לעז, ובאו בקובלנה לפניו מרחן האור החיים הקדוש ז"ע ושפרק לפניו מר לבנו שבביתו עניות יהלפון וממש מחוסר לחם ר"ל, ובתחנונים ידבר רשות לעשות לו טובה להעתיר בעדו ולהבטיח לו בברכה מרובה להטיב מצבנו. וככמרו רחמיו של האור החיים הקדוש עליו מאד, וצעקת הדל הקשיב להושיע, וככתב פיתקה בקלף בכתב אשוריית וכרכו היטב, ונתן בידו של העני ואמר לו תחזיק היטב בידך הפיתה הזאת ותלך ישר אצל הכותל מערבי, ובין האבני קדרש תחשש מקום חלל מעט ושם תשים ותניח את הפיטה, ותלך לביתך ותהי לך לישועה. והאיש עשה כן, וחלף החלך לו, והפיתקה בידו החזיק, ובדרך הליכתו נעשה בחוץ רוח סערה עד שהשליך מעל ראשו כובע העליון, והוא לא חש כלל זה ונשאר בכובע התחתון שבראשו שהחזק בידו השמאלית, ואת הפיטה בידו הימנית, והרוח סער וישא מעל ראשו גם כובע זה ונשאר בחיפוי ראש ובהתאמתו להגביה הכווע בתוך הרוח החזק, והנה נפל הפיטה מידו וישב הרוח ואיננו. ובמר לבב חזר לבית האור החיים וסיפר לו המאורע, והшиб לו מה עשה לך איפוא שלא איסתייע מילטה.

ואחר כך מצאו ברחובות ירושלים פיתה הנזכר לעיל שחחות עליה 'חימן בן עטר', והביאו לפניו האור החיים הקדוש, ואז ראו שהייה כתוב בו להשכינה הקדושה כביבול בזה הלשון: 'אחוותי רעיתי, יונתי תמתתי, אבקשר ברחמים להשפיע פרנסה טובה לפלוני בן פלונית'. וככתב וחחתם עליושמו הקדוש הנ"ל. – עד כאן המעשה אשר תסمر שעירות השומע, ומזה אפשר להבין קצת שאין ערוץ לעומק קדושת האור החיים וגודלו, זכותו יגן علينا ועל כל ישראל^{ז'}.

28. NOTES IN THE KOTEL - RAV AHSER WEISS

הר"ה ג' שמואל ריבנוביץ' שליט"א
רב הכותל המערבי והמקומות הקדושים
רב שלום עד ביל' ירחו!

קיבלתי מכתבו ובו פרש' ירעה רחבה בדבר
שאלתו האם הפתകאות הרבות שמניחים
אתינו בני' בין אבני הכותל צרייכים גניזה או מותר
לזרוקן. המנהג עד היום לגונזם, אך עקב הנסיבות
הגדולה של הפתകאות, ועקב העובדה שהחלק מן
הפתקאות נופל ומגיע לידי בזין ששאל מע"ב שאלה
זו.

הנה דין כבוי במה שכותב התשכ"ץ באricsות גודלה
ב"ח א ס"י ב' אסור לאבד ולוחוק ברכות
ותפילות אף שאין בהם אוצרות, ולפי דבריו ה"ה
בפתחuktאות אלה שם תפילה לשמע תפלת כל פה,
ואף שפתחuktאות אלה אין מתפלין מתחוםם, אך כיון
דכתיבה בדבר שם הוא כתבי הפתקלות, שהרי
פתחuktאות אלה היו בתפילה בכתב, ועוד האריך בזה
ביד ה' הטובה עליו.

ולענ"ד אין הפתקלות אלה צרייכים גניזה מדינה,
ופשט בעני שככל כוונת התשכ"ץ אינה
אלא תפילות וברכות בניטוחם הרואוי שתיקנו אנשי
כנ"ג וגודלי הדורות. דכל אלה יש להם דין "תורה"
ולא גרע מתורה שבע"פ, אבל חפילות ובקשות
איישיות שהאדם שופך מלבו ומתחטא לפניו ית"ש,
אין בהם קדושת כתבי הקודש כלל, וכי אסור לבקש
צרכי מהקב"ה בבית הכנסת או במרחץ ללא הזכרת
השם¹.

ומ"מ אף שענ"ד אין אסור לאבד הפתקלות אלה,
אם נהגו מקדמות דנא לגונזם, קר ראי
לעתות, ולמה נשיג גבול ראשונים בשאן בויה הפסד
גדול או שעת הדחק, ובכ"פ אף אם מסיבה כל
שהיא א"א לגונזם ברור שאין לנוהג מגון בזין
בפתחuktאות אלה, אלא יש להניחן בשקיות אטומות
ולהניחן באופן שלא יבואו לידי בזין.
וירודע מה שנחלקו שני גודלי הדור השבות יעקב
(ח' ס"י ז' וככנתת יהוזקל (ס"ל) דהשב"ז)
פסק שעדריך לשורף ספרי קודש שיש חשש שבזאו
ליידי בזין והכנסי' דזה דבריו בתוקף, ואומר אני
שירא שמים יצא ידי חובת שניהם וידאג לגונז, או
אם אי אפשר לננטן - להשליך הפתקלות אלה שלא
בדרך בזין.

29. R YISRAEL SALANTER

הנה זה **עומד אחר כתלנו**, משלגיח מן החלונות,
מציז מן החרכימים... (ב/ט)

טומן שחרב בית המקדש, אומרים ח"ל, הופמה מחיצה של ברול בין ישראל
ובין אביהם שבשמיים.
זה, אמר רבי ישראל סלאנטר, הוא ההבדל בין "משלגיח מן החלונות" ובין
"מציז מן החרכיס".
לפניהם חורבן היה נבחן "משלגיח מן החלונות". בשעה שאב מביט על בנו
מן החלון וראים הם שניהם זה את זה: האב רואה את הבן והבן רואה את האב.
כנגד זה לאחר חורבן, משוהקמה בין ישראל לאלהתו מחיצה של ברול, מביט
עלינו אבינו "מן החרכיס", כביכול. האב רואה גם עציו כפי שראה קודם מן
החלון, אבל הבן אינו רואה את אביו והוא עומד נפחד ונבהל ומיאש. והוא חושב
שנשאך חילתה בעולם הזה כולם הפקר ...

30. OUT OF THE DEPTHS

Naphtali recalled his last conversation with Father, in which Father had counted thirty-seven generations of rabbis on both his and my mother's sides of the family. He did this in order to demonstrate the great responsibility of whoever would be saved from the horror to continue the chain of our heritage. Father read verses from Jeremiah: *There is hope for your future, the word of God, and your children will return home.* He emphasized that if we escaped this inferno safely, we would know how to find our home, which was not this home or any other on this enemy land. "Your home will be in *Eretz Israel* [the Land of Israel], even if you have to acquire it through suffering," he said, and Naphtali and Father cried on each other's necks. After embracing each other tightly, Naphtali

returned to his job in the ghetto. Father's words echoed in his ears: Father had believed that I, the youngest son of the Lau family, would escape the inferno safely and pass along the heritage that the Nazis were attempting to destroy.

For fifty years, I carried the responsibility passed on to me by my father before he went to his death in Treblinka. He placed in my care a weak child, who was five years old but looked like he was only three or even younger. For three years, I served as father and mother, guardian and protector, to my younger brother Israel Meir, or Lulek, as we called him. I often felt despair attacking me, flinging me helplessly to my destruction. I think it was the mission my father gave me, to bring my younger brother to safety and to ensure the continuation of our family's rabbinic dynasty, that kept me alive and gave me the will to continue fighting for our lives, rather than succumb to the horrible fate that befell the rest of our family.

On the first day of the Hebrew month of Adar, February 21, 1993, I stood with my younger brother in front of the Western Wall in Jerusalem, the holiest site in the world for Jews, and we recited the afternoon prayer together. Forty-eight years earlier, when we first arrived in Jerusalem, we had stood in this same spot. Then, young Israel Meir had gazed at the stones of the Wall without understanding what he was seeing. This time, he was praying, just two hours before his anticipated election to the highest rabbinical post in Israel. My younger brother, who had risen from the piles of ashes in the death

camps, was chosen that day to serve as the chief rabbi of the State of Israel. I looked at him from up close, and felt tears welling up in my eyes. As I left the Wall, I felt profound relief, as if a heavy burden had been lifted from my shoulders and my conscience. At last, my almost impossible mission had been fulfilled.